№ 8 Յունվարի 24 (Փետրվարի 5) 1880 Յունվարի 24 (Փետրվարի 5) № 8

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

„ՄՇԱԿ"

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱ-ԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

1880 Թւին

ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆ ՕՐ, բացի տօն և տօների հետևեալ օրերից։

Լրագրի ուղղութիւնը և պրօգրամման նոյն են մնում։ Մենք ստանում ենք ՍԵՓԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։ «ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, կէս տարվան 6 րուբլի։ Գրվել կարելի է ՄԻԱՅՆ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ մէջ։

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐԸ ծախվում են 5 կոպէկով հատը։

Օտար քաղաքներից պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով ТИФЛИСЪ Редакція «Мшакъ».

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պրօգրամմայի խնդիր։—Ներքին տեսութիւն։ Նամակ Շուշուց։ Ներքին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Ֆրանսիա։—«Մշակի» հեռագիրներ։—Յայտարարութիւններ։—Բանասիրական։ Ինչպէս ենք դիմում դէպի նպատակը։

ՊՐՕԳՐԱՄՄԱՅԻ ԽՆԴԻՐ

—

III

Առաջընթաց երկու համարներում մենք մի առանձին կերպով շեշտեցինք հայի այն պակասութիւնը, որով նա ոչինչ չէ ուզում սկսել առանց օրինակի, թէպէտ և նա համոզված էլ լինի, որ իր սկսած գործը շահաւէտ է և աներկիւղ։

Այդ յատկութիւնը, որ առաջ է հալիս ո՛չ հայի անզարգացածութիւնից, ո՛չ էլ նորա գործնական ուղղութիւնից և նախաձեռնական պակասութիւնից, այլ միայն այն հանգամանքից որ հայի բնաւորութիւնը պահանջում է որ նորան դրդեն լոկ միայն կրքի ուժով, միայն աչքի և երակների վրա ազդելով, լոկ օրինակով. այդ յատկութիւնը այնչափ վտասակար դեր է խաղում հայի կենսական խընդիրների, առաջադիմութեան և պրօգրէսի մէջ, որ մենք մի առանձին ուշադրութիւն նուիրեցինք նորան մինչև մեր գլխաւոր մտքի բաց անելը։

Գիտենք դարձեալ օրինակներին մեր կենսական հարցերից։ Ասենք թէ հացի բերքը տարէց տարի սուղանալու պատճառով մի պուբլիցիստ, մի ազգային թերթ յայտնում է այն միտքը թէ Ալէքսանդրօպոլի, Ախալցխայի և Ախալքալաքի գաւառները փորձ փորձէն փոխանակ ցորեն, գարի և կորեկ ցանելու, ցանել բրինձ և կարտօֆիլ այնպիսի բոյսեր, որոնց վրա մորեխը, մուկը և ուրիշ հանգամանքներ գուցէ չը կարողանան այնչափ վատ ազդել, որչափ ազդում են ցորենի և գարու վրա։

Ասենք թէ նոյն պուբլիցիստի լեզուով յայտնվում է մի խորհուրդ և Նուխու գաւառի վերաբերմամբ, որտեղ մետաքսի որդունքների հիւանդութիւնը այնչափ զարգացած է, որ տասնեակ տարի շերամաբուծութիւնը գրեթէ դադարել է այդ երկրում, մետաքսի աւանդական աշխարհում։ Վասն որոյ ենթադրենք թէ ինիցիատիվ առւոդ հանրախօսը խորհուրդ է տալիս գաւառի զարգացած անձինքներին, աղքատութեան առաջը առնելու համար, փոխանակ անյաջող շերամապահութեան, փորձ փորձէն պարտիզպանութեամբ պարապելու, որի մէջ կան այնպիսի արդիւնաւոր աղբիւրներ, ինչպէս տուխլի բերք է գաւառի ուտիճնակ Նիժ գիւղի մէջ։

Նոյնանման մի նպատակայարմար խորհուրդ կարող է տալ խմբագիրը և մի ուրիշ, և ամեն գաւառի վերաբերմամբ, դիցուք հէնց Երևանեան գաւառի, որ տեղ բամբակի բերքը սիստեմատիկական կերպով վատանալու դէպքում, նորան կարող է փոխարինել ծխախոտի ցանքը։

Այսպիսի օրինակներ, որոնք մեծ կապ ունեն պուբլիցիստների գործունէութեան և ժողովրդի գործնական կեանքի հետ, մենք շատ կարող ենք յիշել, վեր առնելով նոյա մեր հասարակական թերթերի նաև իւրաքանչիւր էջերից, բայց արդեօք այսպիսի խորհուրդներից գոնէ հէնց մէկը ունեցել է երբէք մի գրոշ գին այն ժողովրդի շրջանում, որի համար գրվել են և հրատարակվել այդ խորհուրդները։ Ամենևին ոչ. և այդ անյաջողութեան պատճառը այն է, որ պուբլիցիստը չը կարողանալով գործնականապէս իրագործել իր ասածը, չէ գրգռել ոչ որքի երակները, չէ ցուցրել ոչ որքի աչքը, ոչ որքի նախանձի և չկամութեան զգացմունքը, հայի այդ միակ կենդանարար շարժառիթը։ Վասն որոյ պուբլիցիստի տուած բոլոր խորհուրդներն էլ կորդացվել են զուարճութեան համար և անցել ինչպէս քամի։ Բայց հնարին է արդեօք որ պուբլիցիստը համ խօսքով միսիօնէր լինի, համ քրտինքով, համ գլխով առաջնորդէ համ ձեռքով, համ բարոյապէս աշխատէ համ ֆիզիքապէս։ Որչափ անհնարին է այդ, այն-

---

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԵՆՔ ԴԻՄՈՒՄ ԴԷՊԻ ՆՊԱՏԱԿԸ

—

Այն ինչ տաճկաց պետութիւնը իր նենգաւոր, արիւնկզակ քաղաքականութեամբ, մէկ կողմից՝ ապստամբութեան կրակ վառելով քիւրդ ցեղերի մէջ, պատրաստում է նրանցից, իր ձեռքում, մի ոչնչացնող գործիք հայ ազգաբնակութեան դէմ. իսկ միւս կողմից՝ ծածկաբար, հրահանգներով և զանազան նախագծերով դրդում է անզգամ Տաճկա-Հայաստանի տեղական կառավարութիւններին՝ ճնշել, հարստահարել հայկական տարրը, միշտ խեղդել նրա արդարացի բողոքը, չը թող տալ նըրան ձեռք բերելու մի որ և իցէ ինքնապաշտպանութեան միջոց,—մէկ խօսքով սիստեմաթիկապէս հալել ու մաշել այդ տարրը մինչև իր կատարեալ սպառումը,—մենք, մի այսպիսի ազգակործան ճգնաժամի ժամանակ, որի վայրենի ուժի և խորամանկութեան դէմ, անթիւ հարստահարութեանց և անհոգի քաղաքականութեան դէմ, բաւականանում ենք միայն գրաւոր կամ բերանացի բողոքներով։ Քիւրդը սպանում, ոչխարի նման մորթում է հային, բռնաբարում է նրա կնոջը, աղջկան, սեփականացնում է նրա կայքը,—իսկ մենք, այս ամենի վրէժը առած ենք կարծում՝ միայն մի կծու խօսք ասելով այս ինչ փաշային, կամ շատ շատ, հայցելով մի այլ դեսպանի միջամտութիւնը։ Տաճկա-հայոց թղթակիցներից մէկը գրում էր, վերջին միջոցներումս, «Մշակի» մէջ թէ՝ «Կ... քաղաքի եպիսկոպոսը խիզախեց լռութեամբ պատասխանել Բ... փաշայի յանդիմանական խօսքերին»։ Զէնքով, ըսպառնալիքով, համարձակ կամ սուր պատասխանով, պահանջելով՝ և վերջապէս ճարտարախօսութեամբ խիզախել,—այդ շատ էինք իմացած, բայց լռութեամբ խիզախել..... հմմմ.... երևի լռութիւնն էլ մի առանձին տեսակի քաջութիւն է, որը միայն մենք, հայերս գիտենք գործածել։

Հայրենեաց բազդը որոշող մի այսպիսի ճակատագրական մրցման մէջ, փոխանակ համակենտրոնացնելու մեր մտաւորական, բարոյական և նիւթական զօրութիւնը, աւելի ազդու միջոցների դիմելու համար, քան լոկ օտար պետութեանց դեսպանների դռները քարշ գալը. փոխանակ, հոգով և մարմնով անձնատուր եղած ազգայնութեան գաղափարին և ձեռք ձեռքի տուած՝ հաստատ և վճռողական քայլերով դիմելու դէպի դժուարամատոյց նպատակը, ազգային շահերը, շատ անգամ, խաղալիկ ենք դարձնում մեր անձնական կիրքերին, իսկ երբեմն էլ, ազգային հարցեր մի կողմ թողած, կրօնական անպատակ վէճերով ենք կորցնում հաշուած ժամանակը։

Բայց դեռ ևս կան յամառ նախապաշարվածներ, նախապաշարվածներ ո՛չ թէ մեր ազգի տգէտ և գռեհիկ դասակարգերի մէջ, այլ զարգացած, բարձր ուսում ստացած մեր լրագրական գործողների մէջ, որոնք, ո՛չ միայն պաշտպան և ջատագով են հանդիսանում մի այսպիսի կրաւորական ընթացքի, այլ և մի փառաւոր ապացոյ են խոստանում «այդ խոհեմ ընթացքին»։

Թո՛ղ քիւրդերը և չերքէզները, ապստամբութեան պատրուակաւ, այրեն հայոց ամբողջ գիւղեր, պըղծեն տաճարներ, հարճ շինեն իրանց հայի կինը, հայի աղջիկը, խլեն նրանից նրա կեանքը, նրա կայքը, թո՛ղ նրանք, սովալլուկ գայլերի նման, ազատ, անպատիժ պատառոտեն անտէր և անօգնական հօտը, թո՛ղ հայը, չը կարողանալով տոկալ մի այսպիսի բազմակողմանի հարստահարութեան, վերջապէս գտնի հանգիստ կամ գերեզմանի, կամ գաղթականութեան և կամ մահմետականութեան մէջ. թո՛ղ Հայաստանը հետզհետէ դատարկանայ իր հարազատ զաւակներից, թո՛ղ նա վերջապէս ամայանայ իր բնիկ, ժառանգական տարրից և նրա տեղը թո՛ղ գրաւեն հետզհետէ խոլամական զազանաբարոյ ցեղերը, թող Բօլգարիայի դահիճները հիմնեն իրանց որջերը մեր հայրենիքում և թիւրքաց պետութիւնը թո՛ղ հրճուանքով նայի այս, մեզ համար սգաւոր, տեսարանի վրա. թո՛ղ նա հետզհետէ լցնէ Հայաստանը քիւրդերի և չերքէզների արիւնարբու հրոսակներով, թո՛ղ տաճիկը, վերջապէս բանը այնտեղ հասցնէ որ իրաւունք ըստանայ աղաղակելու, բոլոր Եւրոպային ասելու՝ «ինչ Հայաստան, Հայաստան էք ասում. այդ ինչ աշխարհի մասին էք խօսում. այստեղ ո՛չ հայ կայ, ո՛չ էլ Հայաստան. այստեղ բնակվում են քիւրդեր, չերքէզներ, թիւրքեր, աւրեմն սա Տաճկաստան է»։ իսկ մեր լրագրական մենտօրները քաղաքական հանգամանքների, մի այսպիսի ելք խոստացող, դասաւորութեան ժամանակ անգամ, դարձեալ համբերութիւն, դարձեալ սառկութի՛ւն են քարոզում։

Բայց ի՞նչ ենք անում մենք ազգի այս վերածնելութեան միջոցին, ի՞նչ զոհաբերութիւն ենք անում մենք մեր նպատակին հասնելու համար։ Ահա թէ ինչ։ Վեր ենք առնում սյս կամ այն լրագրի մի նոր համար, կարդում ենք և ամենայն

չափ էլ դժբաղդաբար անկարելի է որ հայ քարոզիչը, հայ հանրախօսը, հայ խմբագիրը մի զգալի ազդեցութիւն կարողանայ ունենալ այնպիսի դէպքերում, երբ կատարվում է ժողովրդի տնտեսական և բարոյական ճգնաժամը: Ապացոյցի համար թող հանդէս դուրս գայ մի հայ լրագիր, հին թէ նոր, և հաշվէ խմբագրի հինգ մատերի վրա այն նշանաւոր գործերը, որ կատարվել են ժողովրդի կեանքում, օգուտ քաղելով լրագրի մէջ յայտնած մտքերից: Ոչ մի հայ լրագիր դժբաղդաբար չէ կարող պարծենալ այդպիսի յաղթութիւններով, որ եւրոպական իւրաքանչիւր լրագրի համար բնական և անհրաժեշտ պայման է համարվում: Եւ դորա պատճառը այն է որ եւրոպացին մի արդիւնաբեր գործ սկսելու համար, կարիք չունէ արհեստական կերպով իր երակները գրգռելու, մինչդեռ հայը առանց այդ կոնֆորդատիվի ապրել և շնչել չէ կարող:

Ահա այն ցաւալի պատճառը, որով լրագրութիւնը հայոց մէջ չէ համնում իր իսկական նպատակին, չէ կարողանում կատարել իր իսկական կոչումը, հանդիսանալ ժողովրդի պրոգրէսի համար մի անհրաժեշտ գոյութեան պայման, այլ նա կատարում է մի զուարճախօսի, մի հեքեաթ ասողի, մի թութակի, մի կաչաղակի, մի պառաւի պաշտօն: Մինչդեռ որչափ է կորցնում ժողովուրդը իր այդպէս վերաբերութեամբ դէպի լրագիրը՝ մենք կապացուցանենք հետևեալ անգամ, մէջ բերելով այն շատ հարցերից մինը, որ յաբուցվել են անդադար «Մշակի» յօդուածներում, բայց թողվել զանցառութեան մէջ: Այդ հարցը ցը կը լինի և մեր այսչափ խօսակցութեան գլխաւոր նպատակը:

Գր. Նիկողոսեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

12 յունվարի

Զանկեազուրի գաւառն գոյանում է մօտ 17—18 հազար ծխից կամ թէ մօտ 300—350 գիւղից: Գաւառի մեծ մասը հայեր են: Զանկեազուրը քաղաք չունի, բայց ունի երկու հաշտարար դատաւոր և մէկ գաւառապետ: Այս վերջինի ու մէկ հաշտարար դատաւորի նստարանը իրանց կառավարութիւններով ու ատրճանաւորներով մնում է Գէօրիս գիւղում: Այս գիւղը Շուշից հեռու է 58 վերստ: Շուշից դեռ չը հասած Գէօրիս, երբ մնում է 13 վերստ, դուք պիտի անցնէք Տեղ անուն գիւղով, որ ունի մօտ 400 տուն հայեր: Յիշեալ տեղումը կան երեք քահանայ, (չորրորդը վախճանվել է անցեալ տարին) և մէկ չափազանց հին քարաշէն եկեղեցի:

Անցեալ դեկտեմբեր ամսի 25-ին, երեքշաբթի, ես անց էի կենում Տեղով դէպի Գէօրիս: Այստեղ (այսինքն Տեղումը) ինձ հաղորդեցին որ տեղական եկեղեցին քանի ժամանակ փակած է և քահանայքը ոչինչ եկեղեցական արարողութիւններ չեն կատարում. մէկ նոնջեցեալ, ասացին, ահա քանի օր է վեր ընկած իրանց տանը և, չը նայելով հանգուցեալի ծնողաց աղաչանք—պաղատանքին, քահանայքը չեն ուզում թաղել: Միւս օրը ես եկայ Գէօրիս ու մնացի գաւառապետ պ. Կարայօվի մօտը: Այդ բանը պատմեցի նրան, բայց նա մանաւորապէս չը հաւատալով այդպիսի անկարելի բանին, խնդրեց ինձ յետ դառնալու ժամանակ ստոյգն իմանալ ու գրել իրան: Հանգամանքը փոխվեց այնպէս որ պ. Կարայօվը ինքը երևս առ երևս իմացաւ Տեղումը ասածիս ճշմարտութիւնը: Երեկոյեան 10 ժամն էր, երբ ես և պ. Կարայօվը իր հրաւիրված քանի մի հիւրերի հետ ժամանակ էինք անցկացնում, տանտէրը յանկարծ տուցաւ Ելիսաւետպոլի նահանգապետից հեռագիր, կարդաց ու գլուխը դրաւ սեղանի վրա և սկսեց լալ: «Ի՞նչ է, Անտօն Եակովլէվիչ, հարցրի ես, դա ինչ հեռագիր է որ ծիծաղով երեսդ մէկ բոպէյում թրջեց արտասունքով»: „Հայրս վախճանվել է Թիֆլիսումը, նահանգապետը հրաւիրում է ինձ Թիֆլիս: Ես էս բոպէիս ճանապարհ կընկնեմ:» Եղանակը սաստիկ ցուրտ, ձիւնը կէս արշինաչափ կուտած, ցուրտ քամին փչում, կէս գիշեր, մութը, անասելի վատ ճանապարհներ—այս բոլոր հանգամանքները համոզեցին պ. Կարայօվին մնալ մինչև առաւօտը: Վաղը միասին եկանք Տեղ: Պ. Կարայօվը, չը նայելով իր գործի փութութեան, պահանջեց տանուտէրին և մանրամասն հարցրեց եկեղեցու փակ լինելու մասին: Տանուտէրը հաստատեց բանի ճշմարտութիւնը: Գաւառապետը գոյն-գոյն փոխվելով այդ սարսափելի գործողութիւնից հոգևոր կառավարութեան կողմից, հրաւիրեց տեղեկան աւագ քահանային: Այս վերջինը գաւառապետի հարցին պատասխանեց, որ իսկ եկեղեցու դռները քանի ժամանակ է կապած, քահանաների փիլոնները վեր առած և ոչինչ եկեղեցական կանօնադրութիւններ չէ կատարվում, համաձայն գործակալի հրամանին:

—Երբվանից է կապած, հարցրեց պ. Կարայօվը զարմացած կերպով:

—Նոյեմբերի 4-ից, այսինքն ահա մէկ ամիս 22 օր է, պատասխանեց քահանան:

—Ի՞նչ էք ասում, տէր-տէր, գժվել էք, ինչ է. չէ, ես, ներեցէք, ձեզ էլ չեմ հաւատում, այդպէս բան չի լինի: Գործակալը այդքան բռնաբարձակ իրաւունքներ չունի:

Այդ միջոցին մտեցաւ գաւառապետին մի խեղճ մարդ Հայրապետ Յովսէփեան անունով, գլխարկը վեր առած, աչքերը արտասունքով լիքը և բաւականին դողալով դանդատվեց գաւառապետին, որ քանի օր առաջ նրա եղբայր Աղաբէկն վախճանվել էր. դա ինչքան աղաչեց եղբօր թաղման համար, քահանաները ուշ չը դարձրին, բայց երբ 5 մնթ. տուաւ քահանաների, այն ժամանակը նրանք մոռացան գործակալի հրամանը և ամենայն իշխանութիւն: Այժմս էլ միւս եղբայրն է վախճանվել (Սարգիսը) և ահա 6 օր է դիակը տանը վեր ընկած, առաւօտից մինչև իրիկուն տանը լացով-շիվանով լիքն, բայց անխղճմտանք քահանաները չեն ուզում թաղել առանց 5 մնթի, ինքն էլ ոչինչ չունի, բաւականին տնանկ է: «Աղաչում եմ, պաղատում եմ, աղա, ջանս ջհարս քըմատաղ, իմ հար իմ մար քըմատաղ, մին թարզ արա աղրէս թաղենք», ասեց պ. Կարայօվին Հայրապետ Յովսէփեանը, գետնի պէս թափելով աչքերից արտասունքը:

Այդ խօսքերից յետոյ պէտք էր նայած պ. Կարայօվի դէմքին թէ ինչ փոփոխութիւններ էր ցոյց տալիս: Նա կարծես իսկոյն մոռացաւ հօր վախճանը: Ոչինչ չը խօսալով սկսեց դէսուդէն ման գալ, ձև ցոյց տալով որ նա սարսափելի բան է լսել: Վերջ ի վերջոյ դուրս եկաւ, որ Տեղցիք 1879 թւի վանքական հարկը-պտուղը (ցորեն) դեռ չեն տուել, ցորենի գումարն է 25 սոմար (50 պուդ) և այդ ցորենն էլ պիտի հասնի չուչեցի Արտէմ Մահտէսի-Օվանէսեանին, չը գիտեմ ինչ պատճառով: Տանուտէրը և քանի մի գիւղացի ծեր մարդիկ մօտեցան Կարայօվին և յայտնեցին որ նա, ինչպէս տեղական գաւառապետ, քաջ գիտէ որ 1879 թւում նրանց արտերը բոլորովին փչացած են մնից և իրանք էլ այնքան սոված են որ գիւղացոց համարեա կէսը ցրուած է դէպի Շուշու գաւառն և միւս տեղեր, որտեղ կերակրվելու յոյս կայ: «Ուրեմն որտեղից տանք այդ ցորենը՝ երբ չունենք և մինչ հոգևոր կառավարութիւնը չէ կարող համբերել մինչև եկող տարին, մինչ կարելի է ժողովուրդին էդպէս նեղացնել և 25 սոմար ցորենի համար եկեղեցու դռները կապել ամիսներով: Եկեղեցին բաց ժամանակն էլ սկի տէր-տէրներից քահանայութիւն չենք տեսնում, ասացին գիւղացիք, մեր եկեղեցում ամիսներով պատարագ չէ լինում, եթէ ժամահաց չը կայ:»

—Աղա, իրանք էլ վատ ժողովուրդ են, պատասխանեց քահանան, ժամ չեն գալիս, պատարագը ում համար անենք:

—Քո ինչ պարտքն է տէր-տէր, ասաց բարկութեամբ պ. Կարայօվը, դու քո պարտաւորութիւնդ կատարէ—պատարագդ մատուցիր. բայց թէ ժողովուրդը իր պարտքը չէ կատարում—եկեղեցի չէ գալիս, դա քեզ չէ ազատում քո սեպհական պարտաւորութիւնից. ամենայն մարդ իր տեղն է պատասխանատու, ուր հարկը կը պահանջէ: Ես ինքս առաւօտից մինչև կէս օրվայ երկու ժամը սպասում եմ դատարանումը դանգատաւորի, իսկ եթէ երկու—երեք օր դանդատաւոր չէ գալի ինձ մօտ, մինթէ դա նշանակում է որ ես միշտ ազատ եմ դատաստանատուն գնալուց: Վերջապէս ես հարկաւոր եմ համարում նկատել, որ ժողովրդի ժամ չը գալը ձեր—տէրտէրների պակասութիւնից է: Եթէ քահանան կարգին քահանայ լինի, եթէ եկեղեցու ժամասացութիւնը ու միւս կանօնադրութիւնները կարգին լինեն, հաւատացէք որ ժողովուրդը ուրախութեամբ կը գնայ ժամ, եթէ չէ, ժողովրդի հետ այդպէս կը վարվէք ինչպէս այժմ, էն ժամանակը յայտնի բան է չէ կարելի պահանջել ժողովրդի կողմից ոչ թէ ժամ գնալ, այլ քրիստոնէութիւն էլ.... Ինքս կաթոլիկ եմ, հայոց մէջ մեծացած, մօտ քսան տարեկան մարդ եմ, բայց կեանքումս այդպէս բան, այսինքն 400 մարդու եկեղեցու դռները կապել 25 սոմար ցորենի համար, ոչ տեսել եմ, ոչ լսել: Բացի դմանէ դուք պարտ էք շաբաթը երկու պատարագ անպատճառ մատուցանել: Ես հաստատ աղբիւրից գիտեմ որ Թիֆլիսցի քահանաները ամենայն շաբաթ ու կիրակի պատարագ են մատուցանում:»

Էդ քարոզից յետոյ պ. Կարայօվը խնդրեց տէրտէրին ցոյց տալ այն հրամանը, որը տուած է եկեղեցին կապելու համար: Տէր-տէրը պատասխանեց որ հրամանը տէր-Ղազարի մօտ է և նա էլ երրորդ քահանայի հետ միասին ճաշատեղ են: Հրաւիրեց յիշեալ քահանաներին: Գնացող մարդը եկաւ յայտնեց գաւառապետին, թէ քահանաները չեն ուզում գալ: Պ. Կարայօվն էլ աւելի բարկանալով ինքը ճանապարհվեց դէպի նրանց: Ճաշատանը մօտենալու ժամանակ տեսանք, որ քահանայից մէկը տանից դուրս եկաւ գաւառապետի առաջը: Ձեռները գրպանումը դրած ու գոյնը բաւականին կարմրած էր քացախ գինու զօրութենից, գլխին կար մի ահագին աշխարհականի գլխարկ, որից եւրոպացին անշուշտ կը վախենար արխալուղը կեղտոտ, մազերը ցրուած էին այդպէս որ կարծես ամբողջ տարի դրա գլուխը սանդրի երես տեսած չը լինէր: Մօտենալով դէպի այդ Բախուսի ուխտաւորը, պ. Կարայօվը պահանջեց գործակալի հրամանը և ստանալուց յետոյ, տուաւ ինձ խնդրեց կարդալ բարձրաձայն, որ բոլոր ժողովուրդը լսէ: Հրամանը չափազանց անգրագէտ էր գրված: Աւելորդ եմ համարում պատճէնը ներկայացնել:

Պարոն Կարայօվը հրամայեց բաց անել եկեղեցին, բայց արդեօք կը կատարեն նրա հրամանը, դա մի հարց է:

Ճանապարհորդ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են, որ այնտեղ սաստիկ ցրտեր են անում: Տղայոց ուսումնարանում նոր են սկսել վառել: Թատրօնասէր-

---

մի հաղորդված լուր, որ վերաբերում էր Հայաստանի ինքնավարութեան հարցին, ընդունելով իբր մի անհերքելի ճշմարտութիւն, բացականչում ենք ուրախութեամբ՝—կեցցէ Պապիկ իշխանը, որ 350 քաջամարտիկ վալանթեօրներով այնքան դիմադրեց (թող օգնող չը լինի նրան) մինչև հայ դայմադամ նշանակել տուեց Զէյթունի վրա. նա զէնքով աւելի բան հոգաց, քան մնացեալ երեք միլիոն ազգը իր անթիւ թոյլ բողոքներով այս կամ այն հարստահարութեան դէմ: Կամ՝ կեցցէ Հայրիկը (Արխրիմեան) որ 200 մուշաներով պտի գայ Հայաստան քիւրդերու գլուխը ջարդելու:—Կեցցէ Ար. Ներսէս, ինչ լաւ է խօսացել էյ, Աստուած երկար կեանք տայ նրան, շատ լաւ է վարում իր պաշտօնը:—Շատ ապրի՜ն մեր պօլսեցի երիտասարդները, ինչ երևելի դէմօնստրացիա են արել է (մէկցոց արախչիների նման գլխարկներ են ծածկել), ինչ եռանդով են փող հաւաքում զանազան ընկերութիւնների համար, կեցցեն, ճշմարիտ:—Եւ որքան սրանց նման բացականչութիւններ դուրս են թռչում մեր բերանից ամեն օր, ամեն ժամ և ամեն բոպէ: Եթէ մենք գործնականապէս նպաստում ենք մեր ազգի վերածնելութեան սուրբ նպատակին,—այդ մեր նուիրատուութիւններ հաւաքելու միակ միջոցն է, որ ամբողջ տարիներով հաւաքում ենք մի քանի հազար րուբլի և նուիրում ենք այս կամ այն ընկերութեանը. և յետոյ մէկ, մէկ հերոսների նման քթներս երկինք տնկած, խղճով հանգիստ, իբր թէ ազգային պարտականութիւնը արժանաւոր կերպիւ կատարած պրծած լինէինք և գոհ բոլորովին, որ ունէինք ազգի համար գործողներ, գիւաւոր ատղերի նման երևացող, մի քանի անձնանուէր անհատներ,— ձեռքներս կուրծքներիս վրա ծալած, սպասում ենք անտարբերութեամբ մինչև ընկերութիւնների հիմնած նախակրթարանները սեղծագործեն կենդանի և ազատասէր նոր սերունդ (և), որին վիճակված է իրագործել «Հայաստանի ինքնավարութեան խնդիրը»,—այսինքն մինչև «վերջին հայը գանի դադար գերեզմանի մէջ», ինչպէս բացականչեց մահամերձ դրութեան մէջ ՞անման Ստ. Նազարեանցը:

Մի նայեցէք, ի սէր Աստուծոյ, թէ ինչ են անում մեր հարուստները հայրենեաց այս վերածնելութեան միջոցին: Ազգը, որ հիմա ամենից աւելի կարօտ է ծանրակշիռ նիւթական օժանդակութեան, դարձեալ հանդիպում է մեր հարուստների բերանը ամրապնդած քսակներին և շատ դժուարութեամբ կարողանում է դուրս բերել այնտեղից արծաթ: Այս օժանդակութիւնը նման չէ մի հայրենասէր իշխանի կամ հարուստի գոհ սրտով տուած առատաձեռն նուիրատուութեան և ընդունողի վեհանձնաբար ընդունելութեան, ընդունած արծաթի ազգօգուտ նպատակի գործադրութեան պատճառաւ, այլ սա աւելի նման է մի ողորմացողի և մուրացողի սառը և պզուելի տեսարանին: Հայաստան կարող է խսպառ կործանվել, նրա անունը կարող է բոլորովին բնաջինջ լինել աշխարհի երեսից, Հայաստան կարող է նորից վերականգնել,—դա ինչ փոյթ հայի հարուստին: (Բացառութիւններ կարող են լինել մի քանի հատ, դա մի հակասական փաստ չէ կարող լինել մեր ասածների դէմ:) Նրա համար չը կայ հայրենիք, նրա իսկական հայրենիքը՝ իր քսակն է, նրա Հայաստանը՝ իր դրամարկղը: Մնացեալ հայրենիքները երկրորդական, մինչև անգամ աւելորդ հայրենիք են նրա համար: Հայի հարուստը միայն այն ժամանակ կարող է ձեռք քաշել իր հարստութիւնից, երբ հաստատապէս համոզվի, որ էլ անկարող է օգտվել իր հարստութիւնից: Սա հարիւր անգամ սովել, խոսվել և հաստատուել է փորձերով: Իդէալական բարձր ձգտումներ, հայրենասիրական վեհ զգացմունք, անձնազոհութեան սուրբ գաղափար, ազգային պարտաճանաչութիւն, հասարակական պահանջ,—երևի սրանք դեռ ևս շատ բարձր են մեր հարուստների հասկացողութեան մակերևոյթից: Եւ ի՞նչ.... բաւական չէ, որ հարուստ հայը ինքը չէ օգնում, չէ մասնակցում, չէ տալիս կամ ակամայ է շպրտում ազգի յառաջ իր արծաթը,—ազգային կամ հասարակական գործողների վրա էլ, որոնցից շատերը, իրանց ժամանակը, առողջութիւնը, արծաթը և վերջապէս ապագան զոհում են ընդհանրութեան օգտին, նայում են որպէս «խելագարներին» վրա: Սրանք պիտի նպաստեն ազգին վերականգնել մի կործանված հայրենիք:

Վերջապէս ի՞նչ արեց կամ ի՞նչ է անում ազգի վերականգման համար Ս. Էջմիածինը, ազգի այդ միակ յենարանը: Մարդ կարմրում է անգամ ասելիս «ոչինչ:»—«Ոչի՞նչ» պիտի բացականչէ ամեն հայ մի առանձին զարմանքով: «Ոչի՛նչ....» պիտի հառաչէ ժամանակակից կամ յետագայ խեղճ հայ պատմագիրը և մազերը բիզ-բիզ կանգնեն գլխի վրա: Հայրենասիրական զգացմունքը պիտի լցնէ նրա սիրտը արիւնով, պիտի վրդովէ հոգին, և՛ դայ րոյթի, և՛ արդարացի սրտմտութեան տպաւորութեան ներքոյ՝ պիտի շարժէ անբաղդ գրիչը նկարագրելով Ս. Էջմիածնայ այդ մեծ և աններելի քաղաքական սխալը....

***

ները յունվարի 20-ին մի ներկայացումն են տուել Հոգևոր ուսումնարանի հոգաբարձուներից մէկը ընդդէմ է եղել այն մտքին, որ ներկայացումը մանաւոր մարդու դահլիճի մէջ լինի, մինչդեռ Հին-Նախիջևանում ոչ առանձին թատրոնական դահլիճ կայ և ոչ ուսումնարանը յարմար տեղ ունի։

—

Մեզ գրում են ԵՐԵՒԱՆԻՑ. «Յունվարի 7-ին հայ թատրոնասէրների խումբը թատրոնական դահլիճում ներկայացրեց տաղանդաւոր պ. Գ. Սունդուկեանի հեղինակած «Քանդած Օջախ» պիեսան։ Աւելորդ եմ համարում այդ գեղեցիկ պիեսայի մասին խօսել, քանի որ նա ամենքին յայտնի է։ Խաղը շատ լաւ էր, բոլոր խաղացողները հիանալի կատարեցին իրանց դերերը։ Հասարակութիւնը ոգևորված էր թէ պիեսայի բովանդակութիւնից և թէ գեղեցիկ խաղից։ Պէտք է շնորհակալութիւն յայտնել Քալեան օրիորդներին և տ. տ. Մաղաթեանին և Սարգսեանին։ Թատրոնասէրների մէջ կան այնպիսի անձինք, որոնք հասարակ աշխատողներ են և իրանց մանաւոր պարապմունքից շատ քիչ վարձատրված։ Վատ չէր լինի եթէ դրանցից իւրաքանչիւրի օգտին մի մի ներկայացում տրվէր։ Այդ պարոնները շատ են աշխատում թատրոնական գործի համար և գուցէ իրանց զրկում են մի ուրիշ եկամուտից, որ կարող էին ունենալ, եթէ իրանց ժամանակը ուրիշ գործով զբաղեցնէին։»

—

ԲԱԳՈՒԻ «Մարդասիրական ընկերութեան» վարչութեան խորհուրդը խնդրում է մեզ յայտնել, որ յունվարի 27-ին ընկերութեան կանոնադրութեան 26-դ յօդուածի համեմատ լինելու է անդամների ընդհանուր ժողով ընկերութեան տան դահլիճում։ Ժողովի նպատակն է քննել ընկերութեան վարչութեան անցեալ տարվայ գործունէութիւնը և ներկայ տարվայ համար նոր կարգադրութիւններ անել։

—

Մեզ հաղորդում են ԵՐԵՒԱՆԻՑ, որ յունվարի 7-ին «Քանդած Օջախի» ներկայացման ժամանակ առաջին անգամ անտրակտներում եւրոպական երաժշտութիւն էր ածում, զինուորական երաժշտութեան տեղ։ Հասարակութիւնը այդ նորութենից շատ գոհ մնաց։

—

Ուրբաթ, յունվարի 18-ին ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ մեծ քանակութեամբ ձիւն եկաւ։ Քաղաքի շրջակայ դաշտերի վրա մի արշին բարձրութեամբ ձիւն է դրված։

—

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻՑ մեզ հաղորդում են, որ պ. Շաղրաթով մի ատրճանաւորից 150 րուբլու պահանջ ունէր։ Պարոնը կարգադրել է, որ այդ փողերը յանձնվեն Ալեքսանդրապօլի Սահականուշեան ձրիավարժ ուսումնարանին։

—

Մեզ գրում են ՆՈՒԽՈՒՑ, որ դեկտեմբեր ամսի վերջին շաբաթվայ ընթացքում այնտեղ երկու հրէշաւոր սպանութիւններ են պատահել։ Մի երիտասարդ հայ որմնադիր Ալէքսան անունով սպանել է իր այրի խորթ-մօրը, խանչալը նրա փորը կոխելով։ Մի Թուրք էլ սպանել է իր կնոջը։ Սպանութեան պատճառները դեռ յայտնի չեն։ Երիտասարդ հային բանտարկել են և քննութիւնը սկսված է։

—

ՆՈՒԽՈՒՑ մեզ հաղորդում են, որ չքաւորների համար տեղական հարուստները հաւաքեցին 300 րուբլի։ Այդ փողերը գաւառապետը բաժանեց աղքատներին, իւրաքանչիւրին 2, 3, 4 րուբլ տալով։

—

Մեզ գրում են ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ. «Ձեր լրագրի անցեալ 1879 թ. դեկտեմբերի 19-ի № 221 համարում կարդացի, թէ իբր Խալխալ և Ջահուկ գիւղերում մի այրի կին չը կարողանալով կերակրել իր երեխաներին, նրանցը ծախել է։ Այդ լուրը սարսափ գցեց և հէնց այդ պատճառաւ պ. Նօտարիուս Միքայէլ Մելքեանցը գնաց Խալխալ և Ջահուկ որ իմանայ թէ ով է արել այդ բանը։ Գործից երևեցաւ, որ այդպիսի բան ոչ մի ժամանակ չի պատահել. զարմանում եմ այդ թղթակցի վրա, որ այնպիսի սուտ թիւններ է հաղորդում, բայց ինչ կը վերաբերի թանգութեանը, այս մօտիկ օրերս եկել էին մօտակայ տեղերից մարդիկ և գանգատվում են որ հաց չէ ճարվում։ Մանաւանդ որ թէ գիւղերի և թէ խուդ Նախիջևանի ցածր դասը այս րոպէիս էլ նեղութիւն է կրում թանգութեան պատճառով։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ.

—

Լրագիրները հաղորդում են, որ այս օրերս վախճանվեցաւ հռչակաւոր Ժիւլ-Ֆավր, որ նշանաւոր դեր է խաղացել Ֆրանսիայի վերջին տարվայ քաղաքական ասպարէզի մէջ։

Կլօդ-Գաբրիէլ-Ժիւլ-Ֆավր վաճառական ծնողների զաւակ էր. նա ծնվել էր Լիօնում 1809-ի մարտի 21-ին։ Նա դեռ նոր էր վերջացրել իր ուսումը Փարիզի իրաւաբանական համալսարանում, երբ ծագեցաւ 1830-ի յեղափոխութիւնը։ Նա մասնակից եղաւ այդ յեղափոխութեանը, և յուլիսի 29-ից սկսած նա մի նամակ հրատարակեց «National» լրագրում, որի մէջ նա պահանջում էր թագաւորութեան կործանումը և մի սահմանադրական իշխանութեան հաստատութիւնը։

Մի քանի ժամանակից յետոյ նա Լիօնի դատաստանական վարչութեան մէջ մի նշանաւոր պաշտօն ստացաւ և այնուհետև սկսեց արձակ համարձակ հանրապետական մտքեր տարածել։ 1831-ի նոյեմբերին նա մասնակից էր պահապան զօրքի և գործաւորների մէջ պատահած արիւնահեղ կռւին։ 1834-ին նա պաշտպանում էր այն գործաւորներին, որոնք մեղադրվում էին, որ առանց թոյլտուութեան ժողովք են կազմել։ Դատարանից դուրս գալու միջոցին, նա քիչ էր մնում, որ զոհ էր դառնում մի հրացանաձգութեան, որը սկզբնամբ ուղղված էր դէպի անպաշտպան քաղաքացիները։ 1835-ին նա Փարիզում պաշտպանեց ապրիլի մեղադրվածներին, և նա իր պաշտպանողական ճառը սկսեց «Ես հանրապետական եմ» խօսքերով. չը նայելով իր հիւանդ դրութեանը, նա այդ գործը պաշտպանում էր չորս ժամ շարունակ, և այդ պատճառով քիչ էր մնում, որ նրա կեանքը նորից վտանգի էր ենթարկվում։

Փետրվարի յեղափոխութեան ժամանակ Ժիւլ-Ֆավր նշանակվեցաւ ներքին գործերի մինիստրութեան գլխաւոր քարտուղար։ Կարծում են, որ նա է Լէդրիւ-Ռօլլէնին յեղափոխական դարձրել։ Նոյնպէս նրան են վերաբերում այն հռչակաւոր շրջաբերականը, որը պէտք է առաջնորդէր արտակարգ գործակատարներին նրանց անսահման իշխանութեան գործադրութեան մէջ։ Երբ նա 34,260 ձայների բազմութեամբ Լուարի ներկայացուցիչ ընտրվեցաւ, այն ժամանակ, նա հրաժարվեց ներքին գործերի մինիստրութեան մէջ ունեցած պաշտօնից։ Արտաքին գործերի վերաբերութեամբ կազմված մասնաժողովի անդամութեան և պետական քարտուղարի օգնական եղած ժամանակ, նա մեծ եռանդով մասնակցեց ազգային ժողովի աշխատութիւններին։ Մայիսի 15-ին պատահած եղեռնագործութեան առիթով կազմված յանձնաժողովի րապպօրտէօր նշանակվեցաւ Ժիւլ-Ֆավր, և Լուի-Բլանի գործը մեծ աշխոյժով պաշտպանեց։

Սահմանադրական ժողովի անդամ ընտրվելու ժամանակ, նրան ամենաշատ քուէներ տուին աջակողմեան և ձախակողմեան կուսակցութիւնները. բայց չը նայելով աջակողմեանների համակրութեանը, նա սկսեց պաշտպանել ձախակողմեանների սկզբունքները. և այնուհետև գրեթէ բոլոր հարցերի մէջ քուէարկում էր ձախակողմեանների հետ։ Օրինակ նա ձախակողմեանների հետ քուէարկեց յօգուտ լրագիրների ազատութեան, մահուան պատժի ոչնչացնելուն և հետզհետէ աճող հարկերի թեթևացնելուն. մի քանի հարցերում նա մինչև անգամ չէզոք մնաց. իսկ մի քանի նշանաւոր հարցերում էլ նրա հրաժարականը արգելք եղաւ մասնակցելու։

Դեկտեմբերի 10-ի ընտրութիւնից յետոյ, Ժիւլ-Ֆավր սկսեց հետզհետէ աւելի ու աւելի դժալի կերպով ընդդիմադրութիւն գործել նախագահին և նրա ռոճիկն աւելացնելու ու իտալական արշաւանքին յատկացրած 12,000,000 ֆրանկի հարցը քուէարկելուց յետոյ, նա դատարանի առաջ ամենամեծ եռանդով պախարակեց այդ արշաւանքին տուած ուղղութիւնը, և պահանջեց, որ նախագահն ու իր մինիստրները պատասխանատու լինեն իրանց բռնած ընթացքին. մի անաջող ընտրութենից յետոյ, նա ռամկապետական առաջնորդների թիւն անցաւ. իսկ Լէդրիւ-Ռօլլէնի փախուստից յետոյ նա իր վրա ընդունեց Մօնտանյի հռետորութեան պաշտօնը։ Նրա խօսած ճառերի մէջ ամենանշանաւորներն են, նրանք, որոնց մէջ նա պահանջում էր լրագրութեան ազատութեան վերահաստատութիւնը, հերքում էր Պրուդօնի առաջարկութիւնը, և մերկացնում էր Հռոմի արշաւանքի գործիքներին ու հեղինակներին։

Դեկտեմբերի 2-ի պետական հարուածը վեց տարով հեռացրեց Ժիւլ-Ֆավրին քաղաքական ասպարէզից։ Երբ նրան Լուարի և Ռօնի գլխաւոր խորհրդարանի անդամ ընտրեցին, նա հրաժարվեց նոր սահմանադրութեան պահանջած երդումից, և այդ պատճառով նա սահմանափակեց իր գործունէութեան ասպարէզը իր փաստաբանութեան պաշտօնով։ Նա ձայների առաջին առաւելութեամբ Փարիզի կարգապահական խորհրդարանի անդամ ընտրվեցաւ։ 1857-ին ընդդիմադրական կուսակցութիւնը զուր աշխատեց պաշտպանել Լիօնում նրա կանդիդատութիւնը օրէնսդրական ժողովի մէջ. ձայների առաջին առաւելութիւնը քուէարկեց նրա հակառակ, բայց հետևեալ տարին Փարիզի մասնաւոր ընտրութիւններից մէկում՝ նրան այնու ամենայնիւ անդամ ընտրեցին մի և նոյն օրէնսդրական ժողովի մէջ. պէտք չէ մոռանալ, որ այդ միջոցները նրա անունը սաստիկ հռչակվել էր Օրսինիի գործի վերաբերութեամբ, որտեղ նա պաշտպանում էր գլխաւոր մեղադրվածի գործը։

Օրէնսդրական ժողովի նիստերում Ժիւլ-Ֆավր մի քանի անգամ ատենախօսութիւններ արաւ, և իր ճառերի մէջ նա խօսեց գլխաւորապէս ներքին և արտաքին քաղաքականութեան մասին, մանաւանդ 1859-ին նա սաստիկ յարձակվեցաւ իտալական արշաւանքի պատճառ եղողների վրա։

Նա հ ի ն գ ե ր անուանված՝ փոքրիկ ընդդիմադրական կուսակցութեան ամենանշանաւոր առաջնորդներից մէկն էր. այդ փոքրիկ կուսակցութիւնը մեծ եռանդով պաշտպանում էր բոլոր այն հարցերը, որոնց կառավարութիւնն ու ժողովի առաջին մեծամասնութիւնն անդադար ճնշում-կործանում էին։ Իբրև հռետոր նա ստիպվեցաւ դէմ դնել առաջին փոթորիկներին։ 1863-ին Ժիւլ-Ֆավր նորից ընտրվեցաւ Փարիզի ընդդիմադրական կուսակցութեան պատգամաւոր. 27,798 քուէարկողներից նա 18,744 ձայն ստացաւ։ Այդ մի և նոյն ժամանակ նրան ընտրեցին նոյնպէս և Լիօնում։ Սէնի կուսակալութեան մէջ նրա հակառակորդն էր Լէվի-Ֆրէգէրիկ, իսկ Ռօնի կուսակալութեան մէջ նրան մրցողն էր Լաֆօրէստ։ Նա ընդունեց Ռօնի պատգամաւորութիւնը։

Ժիւլ-Ֆավր մնաց նոր ժողովում իբրև ռամկապետական կուսակցութեան առաջնորդ, մի և նոյն ժամանակ նա Թիէրի հետ ընդդիմադրական կուսակցութեան ամենաազատամիտ հռետորներից մէկն էր համարվում։ Պէտք է խոստովանել, որ դրանք միակ հռետորներն էին, որոնց ամենքից շատ էին լսում։ Նրա ճառերից շատերը, բացի այն, որ առաջին աղմուկ ու փոթորիկ էին բարձրացնում պարլամենտական շրջաններում, նրանք կարդացվում էին նոյնպէս և երկրի մէջ ամենամեծ հետաքրքրութեամբ, և ամենամեծ ուշադրութեամբ։

(Կը շարունակվի)

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 յունվարի։ «Правит. Вѣстн.» լրագիրը հաղորդում է, որ 17-ին գիշերը Սապեօրնի փողոցում № 10 տան № 9 սենեակներում գտնված է գաղտնի տպարան. նրա մէջ գտնվող հինգ անձինքը, որոնցից երեքը տղամարդիկ, իսկ երկուքը կանայք էին, զէնքով ընդդիմադրութիւն գործեցին, ժանդարմների և պօլիցիականների վրա ատրճանակներ արձակեցին, և վիրաւորեցին պրիստավի օգնականի ձեռքը. չորսին կալանաւորեցին, իսկ հինգերորդը րէվօլվէրով արձակեց իր քունքին և սպանեց իրան. գտնված են տպարանական գործիքներ, «Народная Воля» լրագրի առաջին քանակութիւն, կեղծ կնիքների տառեր, պատրաստված կեղծ վկայաթղթեր, թոյներ, ճայթող նիւթեր և դրան վերաբերեալ զանազան գործիքներ։

ԿԱՆՆ, 19/31 յունվարի։ Այսօր Կայսրուհին ուղևորվում է Ռուսաստան։

ԲԵՐԼԻՆ, 18/30 յունվարի։ Երէկ գերմանական թագաժառանգ իշխանը ուղևորվեց Իտալիա։ Ճանապարհ ընկնելուց առաջ՝ ծրագրված զինուորագրութեան վերաբերութեամբ իշխանը երկար խօսակցութիւն ունեցաւ Բիսմարկի հետ։ Ասում են, որ իշխանը համակրում է Բիսմարկի և Մօլտկէի ծրագիրներին, և համոզում է հօրը համաձայնել նրանց իրագործվելուն։

ԿԱՆՆ, 17/29 յունվարի։ Կայսրուհին օրը բաւականաչափ լաւ կերպով անցկացրեց. գիշերը լաւ քնեց, գրեթէ չը հազաց. քրտինքը սակաւ էր. վատ չը ճաշեց, միայն նեղանում էր սրտի բաբախումից. ջերմութեան աստիճանը երեկոյեան 38 էր, իսկ երակի զարկը 110. առաւօտը ջերմութեան աստիճանը 37,6 էր, իսկ երակի զարկը 116։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 յունվարի։ Կովկասեան փօստային շրջանի մի քանի հիմնարկութիւնների շտատների կարգադրութեան համար Բարձրագոյն հրաման կայացաւ։

ՊՐԻԶՐԷՆԴ, 17/29 յունվարի։ Մուխտար փաշայի և ալբանական դաշնակցութեան ներկայացուցիչների մէջ մի խռովութիւն ծագեց, այն պատճառով, որ Մուխտարը թոյլ չը տուեց ալբանական պատգամաւորութեանը Կ. Պօլիս գնալու։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 յունվարի։ «Правит. Вѣстн.» լրագիրը յունվարի 20-ին հաղորդում է հետևեալը. Ճանապարհորդութեան ժամանակ Կայսրուհու ինքնազգացութիւնը լաւացել է, շնչառութիւնն աւելի ազատ է, քունն աւելի հանգիստ. հազը սակաւացել է, քրտինքը շատ չափաւոր է. ախորժակը միջակ է, սրտի բաբախումը քիչ է նեղացնում. ջերմութեան աստիճանը երեկոյեան 37,9 էր, իսկ երակի զարկը 116. առաւօտեան ջերմութեան աստիճանը 37,4 էր, իսկ երակի զարկը 108։ Մինիստր Մակով որոշեց, որ «Голосъ» լրագրում մի ամսով արգելվի մասնաւոր յայտարարութիւնների տպագրելը։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 19/31 յունվարի։ «Голосъ» լրագրին հեռագրում են, որ սովը այնտեղ սարսափելի դրութեան է հասել. ստամբօլցիները որսում են Բայեազէտի մէչէտի սրբազան աղաւնիները։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

բոլոր եւրոպական լրագիրների համար Մոսկվայում (Центральная контора объявлений для всѣхъ европейскихъ газетъ въ Москвѣ, Большая Дмитровка, д. Бучумова) ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է յայտարարութիւններ ԲՈԼՈՐ ռուս և արտասահմանեան ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻ համար խմբագրական ԳՆԵՐՈՎ, Նշանաւոր ԶԻԶՈՒՄՆԵՐՈՎ:

Ռուսաց ամենօրեայ, շաբաթական, պատկերազարդ և ծաղրական լրագիրների ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ: ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ունի բոլոր ռուսաց և արտասահմանեան ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻ հետ: Յայտարարութիւններ ընդունվում են նոյնպէս բոլոր գաւառական լրագիրների համար: Թարգմանութիւնները ՁՐԻ են լինում: Իւրաքանչիւր յայտարարութեան համար ԱՊԱՑՈՒՑԱԿԱՆ № է ուղարկվում:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՆՎԱՐՁ ԵՆ ԿԱԶՄՎՈՒՄ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ընդունվում է բոլոր լրագիրների համար:

15—15 (4)

Մամուլի տակից դուրս են եկել և վաճառվում են Կենտրոնական Գրավաճառանոցում հետևեալ գրքերը:

Մանկական երգեր Դաման-Բաթիպայի, կազմած	—	ր.	25 կ.
— նոյնը անկազմ	—	»	15 կ.
Թուամաց մեղու՝ պատկերազարդ, կազմած. Թարգ. օր Ն. Տէր-Մարկոսեանի	—	»	40 կ.
Կարմիր լապտեր՝ պատկերազարդ և կազմած, Թարգ. օր Ն. Տէր-Մարկոսեանի	—	»	50 կ.
— նոյնը առանց կազմի	—	»	30 կ.
Վէպեր. Յ. Գրիգորեանցի	—	»	60 կ.
Մօրես կամ աշխատութիւն, հեղ. Տ. Գառուօ-Թարգմ. Դաղիերէնից	1	»	— կ.
Խորհրդաւոր կղզի, հեղ. Ժ. Վեռն 3 հ. Թարգ. Դաղիերէնից	4	»	— կ.
Դիւաբնակ բլուր. հեղ. Էօժէն Սիւ 2 հ. Թարգ. Դաղիերէնից	2	»	75 կ.
Պատմական ներշնչումներ, հեղ. Հրանտ Ասատուրի	—	»	60 կ.
Սահմանադրութիւն և հայ ժողովուրդն Հր. Ասատուր	—	»	35 կ.
Մի կաթիլ արտասր, զոր կը հեղու Սիսակ հայ մոխիրին վրայ	—	»	35 կ.
Խօսք գհայրենեաց հեղ. Վ. Վ. Պարտիզակցի	—	»	70 կ.
Թորոս աղբար Հայաստանի ճամբորդ հեղ. Սրուանձտեանց	1	»	25 կ.
Մանանայ նոյն հեղինակի	1	»	75 կ.
Սիրաք և Սամուէլ բարի հօր կրթական զասեր, հեղ. Խրիմեան Հայրիկ	1	»	45 կ.
Մարգարիտ արքայութեան երկնից, նոյն հեղ.	—	»	75 կ.
Վանգոյժ. կում մի ջուր խր արած հայրենեաց վերայ կ'արտէ Խրիմեան հայրիկ	—	»	20 կ.
Թէ ինչ շահեցանք Բերլինի վեհաժողովէն, հեղ. Մ. Ձերազի	—	»	40 կ.
Հայաստան և Իտալիա նոյն հեղ.	—	»	60 կ.
Սամուէլ Մուրատեանի կտակի խնդիրը, դատախօսութիւն Ս. Արծրունու	—	»	50 կ.

Հրատարակութիւն Զարմայր Մսերեանի

Փարոս Հայաստանի, պատկերազարդ հանդէս	1	»	— կ.
Եղբայր և քոյր Գերմանական վէպ. պատկերազարդ	—	»	30 կ.
Արքայադուստր Գերմանական վէպ. պատկերազարդ	—	»	35 կ.
Հնկայական ձեռքեր Անգղիական վէպ, պատկերազարդ	—	»	10 կ.

Իշխան Բէհբութեանի հրատարակութիւններ

Վա՜յ քի իմ վէչէր, ֆարս երեք պատկերով Մ. Տ. Գ.	—	»	40 կ.
Բեբեր բիձու հանաքը. Օպերետա մի գործողութեամբ	—	»	25 կ.
Աշնանային երեկոյ գիւղում, վոդեվիլ մէկ արարուածով.	—	»	25 կ.
Բռնի ամուսնութիւն. կոմեդիայ մէկ արարուածով	—	»	40 կ.
Ժանօ և Ժանէտ, օպերա-վոդեվիլ, մէկ գործողութեամբ.	—	»	40 կ.
Պառաւներին խրատ. վոդեվիլ մէկ արարվածով Մ. Տ. Գ.	—	»	50 կ.
Տիկինը նրան սպասում է, կատակերգութիւն մէկ արարուածով	—	»	30 կ.
Անանուն կատակ. կատակերգութիւն մէկ արարուածով.	—	»	40 կ.
Փակուած դրան մօտ. պատկերամենախօսութիւն	—	»	30 կ.
Պէպօ. կոմեդիա երեք արարվածով, հեղ. Գ. Սունդուկեանի	—	»	30 կ.

Նոյն տեղը վաճառվում են ամենայն տեսակ դասագրքեր Հայերէն, Ռուսերէն և օտար լեզուների, դասական պիտոյքներ ուսումնարանների և աշակերտների համար, Հայերէն, Ռուսերէն և Դաղիերէն վիպասանութիւններ, ամենայն հասակի ընթերցանութեան և գիտութեան զանազան ճիւղերին վերաբերեալ գրքեր. պատուէրները կատարվում են ամենայն արագութեամբ: Օտարաքաղաքացիք իրանց պահանջները պէտք է ուղարկեն հետևեալ հասցէով „Въ Тифлисъ. Въ Центральную книжную торговлю“

10—1

ВЪ ТИФЛИССКОМЪ ТЕАТРѢ,

въ субботу, 26-го января,

ДАНЪ БУДЕТЪ

СПЕКТАКЛЬ

ВЪ ПОЛЬЗУ

ГОЛОДАЮЩИХЪ

СЪ УЧАСТІЕМЪ

РУССКИХЪ, ГРУЗИНСКИХЪ, АРМЯНСКИХЪ АРТИСТОВЪ И КН. Д. Г. ЭРИСТОВА, О. В. КОЛЬЦОВОЙ, И. АДАМІАНА, Г-ЖА СИРАНУШЪ И Д. А. СЛАВЯНСКАГО СЪ КАПЕЛЛОЙ.

На мѣста въ театрѣ можно записываться съ понедѣльника, 21-го января въ конторѣ редакціи Тифлисскаго Вѣстника.

3—5

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

1880 Թ. Յունվարի 15-ից կ'հրատարակուի Երևանում շաբաթը մէկ անգամ

«ՊՍԱԿ»

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ

«ԹԵՐԹԻ»

Տարեկան գինն է . . . 4 ռուբլի:
Կէս տարենը . . . . 3 ռուբլի:

Ցանկացողները կարող են ստորագրվել ուղղակի խմբագրատանը, Գէորգեան և ընկեր տպարանումը: Կամ Արգար Դուլամիրեանցի խանութումն: Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան ժամի 10-ից մինչև ժամի 1-ն ճաշից յետոյ: Օտար քաղաքներից պէտք է դիմել ուղղակի խմբագրին հետևեալ հասցէով Въ г. Эривань Редактору газеты „ПСАКЪ“ **Васаку Пападжанову.**

Խմբագիր-Հրատարակիչ՝ Դր. Վ. Պապաջանեանց.

ՆԵՐԿԱՅ 1880 ԹՈՒՈՒՄ ԿԸ ՏՊԱԳՐՎԻ

„ԿԱՅԾԵՐ

ՎԷՊ ՏԱՃԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԻՑ

Հեղինակութիւն ՐԱՖՖԻ

Վէպը բաղկացած կը լինի երկու առանձին հատորներից իւրաքանչիւրը կը բովանդակէ մօտաւորապէս 400 տպագրված երեսներ: Ամեն մէկ հատորի գինն է 1 ր. 50 կ., իսկ միասին 3 ր.: Մէկ հատորի համար առանձին ստորագրութիւն չէ ընդունվում:

Ստորագրվել կարելի է ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒՄ այն պարոնների մօտ, որոնք բարեհաճել են բաժանորդներ հաւաքել «ԿԱՅԾԵՐԻ» տպագրութեան համար, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ պէտք է դիմել «Մշակի» խմբագրատանը Գ. ՄԵԼԻՔ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻՆ:

ԾԱԽՎՈՒՄ Է

Նոր վրացական ձեռնարկ Самоучитель Учебникъ Грузинскаго языка, сост. г-мъ Теръ-Габріелянцемъ:

Այդ ձեռնարկը պարունակում է ընդհանուր տեղեկութիւններ ու քերականական կանոններ վրաց լեզուի ամենադիւրին ոճով. բառերի և տառերի արտասանութիւնը գրված է քանի մի լեզուով՝ ռուսերէն, հայերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն և պարսկերէն. այնպէս որ այդ միջոցով և օտարազգին ինքն իրան կարող է հեշտութեամբ ուսանել վրաց լեզուն:

Արդէն երկրորդ հրատարակութիւնն է և յուսամք երրորդ տպագրութեամբ՝ ի լոյս ածել կարճ միջոցից յետ: Գինն է 50 կոպ. Ծախվում է պ. Բերենշտամի, Զաքար Գրիգորեանի, Աւետիք Ենֆիաճեանի մօտ ու Գաբրիէլ Սալամբեգեանի խանութում:

Մեր աշխատութիւնք են նոյնպէս. 1) Ֆրանսիական լեզուի ձեռնարկ, վրաց լեզուի օգնութեամբ. Livre de poche à lusage de la jeunesse armènienne et georgienne; 2) ինքնուսոյց ռուս լեզուի՝ վրաց լեզուի օգնութեամբ: Самоучитель Русскаго языка при помощи Грузинскаго.

Գաբրիէլ Տէր-Գաբրիէլեանց:

4—4

Ակադեմիայում լաւ վկայականով ուսումը աւարտած մի երիտասարդ հաշուապահութեան և առևտրական թուաբանութեան դասեր է տալիս, նոյնպէս պատրաստում է երեխաներին բէալական գպրոցներում ամեն բոլոր առարկաներից: Պէտք է դիմել Զուբալովի քարվանսարան Գէորգեանի գրասենեակը:

2—3 (2)

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐՆԵՐԻ ԿԼՈՒԲԻ վարչութեան խորհուրդը խնդրում է կլուբի պ.պ. անդամներին ներկայ գտնվել կլուբի ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ, որ նշանակված է ՇԱԲԱԹ յունվարի 26-ին, երեկոյեան 7 ժամին կլուբի վերաբերեալ մի քանի ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՀԱՐՑԵՐ քննելու համար:

3—4

Հրատարակվեցաւ Յ. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԻ «ՎԷՊԵՐ» վերնագրով գրքոյկը: Առնել կարելի է հեղինակից, դիմելով «Մշակի» խմբագրատունը:

5—5

Մի ՖՐԱՆՍՈՒՀԻ տալիս է թէօրետիկական և պրակտիկական ԴԱՍԵՐ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻՑ: Հասցէն. Կուկիա, Բէուտովսկայա փողոց № 21:

3—4

«Մշակի» առանձին համարները 5 կոպէկով հատը ծախվում են ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ հետևեալ տեղերում. «Կարդանախի» մագազինում (Արծրունու տունը, Դվօրցովի փողոցի վրա, պ. Նազարբէգովի մօտ), «Կովկաս» հիւրանոցի տակ (պ. Դէմիրեանցի ծխախոտի խանութում), Զաքարիա Գրիգորեանի գրավաճառանոցում (Միխայլեան կամուրջի մօտ) և դերձակ Դեկարխանեանի մօտ, Բէալական դպրոցի դիմացը:

ԲԵՐԼԻՆԻ ակադեմիայի ԻՆԺԵՆԵՐ Կ. Կ. Կելլեր ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է ամեն տեսակ ՊԼԱՆՆԵՐ և զանազան ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ է յանձն առնում: Հասցէն Վարանցովսկայա Նաբերեժնայա, № 4, ՎԵՐԻՆ ՅԱՐԿՈՒՄ:

3—5 (3)

Дозволено Цензурою 23 Января 1880 г. Тифлисъ. Տպարան Ա. Ա. Միխելսոնի Типографія А. А. Михельсона.